

6 ZÁVĚR

Česká republika a Rakousko byly v historii součástí jednoho státu. Politické vedení a zákonodárství společné pro všechny země rakouské monarchie ovlivňovaly po čtyři staletí poměry i v českých zemích. Jak na území Čech, tak Rakouska, bylo rodinné právo doménou katolické církve. Všeobecný občanský zákoník (ABGB) z roku 1811 prohlásil manželství za nerozlučitelné a rozvod nebyl možný.

V roce 1918 po konci I. světové války vzniklo na území bývalého Rakouska-Uherska několik samostatných států, mezi nimi i Československo a Rakousko. V Československu byl na základě recepční normy převzat dosavadní rakouský právní řád. Bylo ale nutné tento právní řád přizpůsobit podmínkám nově vzniklého demokratického státu. Dochází k novelizacím, přičemž právě mezi prvními je právě tzv. „manželská novela“ – zákon č. 320/1919 Sb. z. a n., kterým došlo ke sjednocení právní úpravy uzavírání manželství v českých zemích a na Slovensku. Nově je upravena rozluka, jakožto zrušení manželství za života obou manželů. V Rakousku byl rozvod zaveden až roku 1938, a to převzetím německého manželského zákona (EheG).

Zákon o rodině na rozdíl od rakouského manželského zákona uznává jako jediný důvod rozvodu tzv. kvalifikovaný rozvrat manželství, kdy manželství je natolik rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití. Jiné důvody rozvodu manželství zákon nezná, ale rozlišuje mezi způsoby či variantami rozvodu, a to rozvod se zjišťováním příčin rozvratu, rozvod bez zjišťování příčin rozvratu a tzv. ztížený rozvod. Všechny tyto varianty musí splňovat podmínku kvalifikovaného rozvratu. Manželství nelze rozvést, pokud nenastal hluboký a trvalý rozvrat a lze očekávat obnovení manželského soužití.

Podle mého názoru je právní úprava rozvodu podle zákona o rodině poměrně v souladu s dnešní dobou a potřebami společnosti. Ani návrh připravovaného občanského zákoníku by se od současné právní úpravy rozvodu neměl výrazně lišit. Nová úprava by měla jen přesně vymezit, co se rozumí odděleným žitím manželů. Oddělené žití manželů v českém právním řádu nebylo dosud zakotveno a mělo by lépe řešit otázku práv a povinností manželů v „přechodném období“¹¹⁹.

¹¹⁹ Konsolidovaná verze návrhu občanského zákoníku
(<http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?o=23&k=381&j=33&d=40461>)

Rakouská právní úprava rozvodu je vystavena na principu rozvratu a zavinění. Podle EheG může být manželství rozvedeno na základě dohody obou manželů nebo rozvodových důvodů. Důvody, na základě kterých lze manželství rozvést, jsou těžký prohřešek jednoho z manželů, chování jednoho z manželů zakládající se na duševní poruše, duševní nemoc, přenosná či odpor vzbuzující nemoc a zrušení společné domácnosti. Nejčastěji jsou manželství rozváděna po vzájemné dohodě. I v tomto případě se nejedná o tzv. konsensuální rozvod, uplatňuje se zde princip dohody a rozvratu.

Domnívám se, že četnost důvodů rozvodu v manželském zákoně je ze současného hlediska zbytečná a nemoderní v dnešní době, obzvláště jde-li o uplatňování principu rozvratu a zavinění nebo o zrušení manželství rozvodem z důvodu chování jednoho z manželů zakládající se na duševní poruše, duševní nebo přenosná či odpor vzbuzující nemoc podle § 50 až 52 EheG. Vždyť právní úprava důvodů rozvodu stará přes sedmdesát let nemůže v současném rozvodovém právu obstát. Dokazují to především i údaje rozvodovosti, kdy k rozvodům podle těchto citovaných ustanovení dochází velmi zřídka, zejména v celkovém porovnání rozvodů na základě ostatních důvodů, tedy podle § 49 a § 55 a § 55a. Dalším důkazem potvrzujícím, že současná rakouská právní úprava rozvodu je neaktuální, je i samotné zrušení manželského zákona v Německu v roce 1977¹²⁰, který byl koncem 30. let minulého století převzat do rakouského právního řádu. Na základě shora uvedených okolností lze vyvodit, že je potřebné manželský zákon novelizovat, aby odpovídal současným poměrům společnosti. De lege ferenda by mohla budoucí právní úprava rozvodu v Rakousku odstranit princip rozvratu a zavinění, ponechat úpravu rozvodu po vzájemné dohodě a jako obecný důvod rozvodu zavést rozvrat manželství (Scheitern).

Podle výše uvedených znaků úpravy rozvodů v obou státech lze usoudit, že právní úpravy rozvodu v České republice a v Rakousku se poměrně liší. Společné rysy vykazují úpravy shodného rozvodu v manželském zákoně a rozvod bez zjišťování příčin rozvratu podle zákona o rodině. V obou případech je hlavním předpokladem, že manželství je rozvráceno. Pokud manželé předloží soudu příslušné dohody a splní zákonem stanovené podmínky, soud manželství rozvede, aniž by se příčinami rozvratu

¹²⁰ Rodinné právo, a zejména úprava rozvodu, bylo opět začleněno do občanského zákoníku (Bürgerliches Gesetzbuch, BGB). Rozvodovými důvody podle § 1565 až 1567 je rozvrat manželství (Scheitern) a oddělené soužití manželů (Getrenntleben).

manželství zabýval. Tím je rozvodové řízení patřičně zjednodušeno a i časově zkráceno. I zde lze spatřit odlišnosti. Z procesního hlediska jde podle českého zákona vždy o sporné řízení, zatímco shodný rozvod podle rakouského zákona je vždy řízení nesporné. Zavedení rozvodu bez zjišťování příčin podle § 24a ZoR a shodného rozvodu podle § 55a EheG vystihují potřeby dnešní doby a společnosti. Zákonodárce tak ponechává vlastní rozhodnutí o rozvodu manželství na samotných manželech v případech, kdy je manželství očividně rozvráceno, a manželé jsou schopni se dohodnout na rozvodu. Mám za to, že ustanovení § 24a ZoR je ale důslednější než ustanovení § 55a EheG, a to z důvodu, že např. na rozdíl od rakouské úpravy požaduje český zákon o rodině, aby manželství trvalo minimálně rok. Tím se zákonodárce snaží zabránit vzniku jak unáhlených manželství, tak následně unáhlených rozvodů.

Co se týče právní úpravy poměrů nezletilých dětí v českém a rakouském právním řádu, jsem toho názoru, že česká právní úprava je důslednější. Uzavřou-li rodiče dohodu o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu podle § 24a ZoR nebo rozhoduje-li o svěření dítěte do péče soud, tak nadále je oběma rodičům zachována rodičovská zodpovědnost. Ta naopak může být podle rakouského práva soudem nebo dohodou rodičů omezena.

Studiem předmětné problematiky jsem dospěla k názoru, že ačkoliv se obě země porovnáním právních úprav rozvodu od sebe více liší než shodují, lze nicméně v obou zemích vysledovat trend zvyšování rozvodovosti a oslabení vlivu církve v otázkách rozvodu manželství.